

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 336.732

Ж.Д. Анпілогова

РОЛЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

В статті розкриваються економічні та організаційно-правові основи діяльності кредитних спілок, що визначають їх специфічні риси як фінансових посередників. Запропоновано основні механізми стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних спілок України за рахунок законодавчих та інституціональних умов.

Ключові слова: кредит, кредитна спілка, кредитна кооперація, фінансовий ринок.

В статье раскрываются экономические и организационно - правовые основы деятельности кредитных союзов, определяющие их специфические черты как финансовых посредников. Предложены основные механизмы стабилизации и финансового оздоровления кредитных союзов Украины за счет законодательных и институциональных условий.

Ключевые слова: кредит, кредитный союз, кредитная кооперация, финансовый рынок.

Постановка проблеми: Наявність розвиненої та повнофункціональної фінансово-кредитної системи є запорукою економічного зростання країни. До початку світової фінансової кризи небанківський фінансовий сектор України розвивався досить динамічно: впевнено зростали кількість небанківських фінансових установ, вартість активів, попит на послуги з боку споживачів.

Зміна зовнішнього середовища, зокрема прояви світової фінансової кризи, спричинила негативний вплив на український небанківський фінансовий сектор, перш за все, внаслідок погіршення якості банківських активів, значної девальвації гривні, негативних змін у структурі платіжного балансу та експорту України, а також зниження рівня зовнішніх запозичень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: Вагомий внесок у дослідження проблем кредитно-кооперативного руху в Україні зробили такі вчені, як Р. Бігун, А. Качор, О. Саленко та ін. Питанням виникнення кредитно-кооперативної ідеї та аналізу діяльності перших кооперативів присвячені праці М. Туган-Барановського, А. Макаренка, В. Пекарського та ін. [1]. У публікаціях вітчизняних науковців проблеми діяльності кредитних спілок розглядаються з різних позицій. Заслужують на увагу праці таких

дослідників, як М. Бедринець [2], Р. Коцовська [3], М. Манилич [4], Є.Ніколаєв [5]. У наведених працях досліджуються окремі проблеми розвитку кредитних спілок, окреслюються можливі сфери їхньої діяльності з метою підвищення ефективності роботи окремих груп суб'єктів господарювання.

Проте невивченими залишаються питання, а саме: необхідно обґрунтувати сутність кредитних спілок не тільки з позицій кооперативної природи, а й із позицій визнання їх фінансовими установами позабанківської системи; дослідити роль кредитних спілок України у кредитуванні населення; виділити особливості організації кредитних спілок і визначити їх місце і роль на фінансовому ринку; проаналізувати сучасний стан кредитної підтримки громадян із не дуже високим рівнем життя, сільськогосподарських товаровиробників, малого підприємництва кредитними спілками.

Метою статті полягає в розкритті ролі, поточного стану й основних проблем діяльності кредитних спілок на ринку фінансових послуг України, а також у розробці рекомендацій за перспективними напрямками розвитку системи кредитних спілок України.

Виклад основного матеріалу дослідження Кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднання грошових внесків членів кредитної спілки [2]. Важливим є визнання цих організацій Законом України «Про кредитні спілки» фінансовими установами, що відповідає практиці розвинутих країн. На противагу закордонним, пакет фінансових послуг, які можуть здійснювати кредитні спілки в Україні є обмеженими.

Основними операціями кредитних спілок є: прийом/вихід членів, видача кредитів своїм членам, що є метою створення спілки, і прийом від них депозитних вкладів, отримання кредитів і відкриття депозитів в інших фінансових установах або кооперативних об'єднаннях. Тобто основна діяльність кредитних спілок в частині кредитування та прийому вкладів полягає в наданні фінансових послуг, подібно до діяльності банківських установ.

Кредитна спілка поєднує в собі ознаки громадської організації і фінансової інституції. Громадські організації, на відміну від комерційних, можуть мати різноманітну територіальну дієздатність, яка зветься статусом громадської організації. За цими критеріями громадські організації можуть створюватися з місцевим, всеукраїнським або міжнародним статусом. Кредитні спілки створюються та діють за місцевим статусом. Це означає, що кредитні спілки можуть поширювати свою діяльність на територію однієї області (м. Києва) або одного чи декількох адміністративних районів,

міського населеного пункту. Тому не підлягають реєстрації кредитні спілки із всеукраїнським і міжнародним статусом.

Право на здійснення діяльності кредитна спілка має тільки після її легалізації у виді державної реєстрації. З дати її державної реєстрації кредитна спілка набуває статусу юридичної особи. Кожна кредитна спілка мусить укласти свій статут на підставі Закону України «Про кредитні спілки», Типового статуту кредитної спілки. Типовий статут має рекомендаційний характер, проте Національний банк України та його обласні управління іноді вимагають від кредитних спілок ухвалювати статuti, що точно відповідають типовому.

Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [5], діяльність кредитної спілки щодо залучення внесків (вкладів) на депозитні рахунки, а також інші види діяльності підлягають ліцензуванню. Оскільки кредитні спілки є учасниками ринку фінансових послуг, сфера їх діяльності з надання фінансових послуг також підлягає державному регулюванню й нагляду. Ці функції покладено на спеціальний центральний орган виконавчої влади – Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг.

Основними напрямками нагляду Комісії є дотримання кредитними спілками встановлених критеріїв та нормативів щодо якості активів та ризиковості операцій, капіталу та платоспроможності, якості систем управління та управлінського персоналу, додержування правил надання фінансових послуг. Цей уповноважений орган здійснює наглядові функції шляхом інспектування кредитних спілок, перевірки достовірності наданої інформації, скликання позачергових зборів членів Кредитної спілки для вирішення важливих питань. У цьому полягає специфіка правового статусу кредитних спілок.

Особливістю правового статусу кредитних спілок є також наявність ряду обмежень, встановлених чинним законодавством про кредитні спілки. Перш за все, Законом України «Про кредитні спілки» чітко визначено вичерпний перелік операцій, які мають право виконувати кредитні спілки і становлять їхню основну діяльність, а також закріплюється у статутах установ і внутрішніх регламентах у вигляді спеціальних положень, затверджених одним із органів управління – Спостережною радою.

Згідно із Законом № 2908, до переліку пасивних, що здійснюються спілками, слід віднести операції, пов'язані із залученням та запозиченням грошових коштів: приймання вступних і пайових внесків членів, їхніх заощаджень на депозитні вклади, надходження цільових, благодійних внесків і пожертвувань, отримання позик в інших фінансових установах (комерційних банках, об'єднаній кредитній спілці та інших спілках). Посередницький характер фінансової діяльності кредитних спілок передбачає

здійснення активних операцій. До основних активних операцій спілок належать кредитні операції з надання кредитів своїм членам, іншим кредитним спілкам.

Провадження кредитними спілками іншої діяльності, крім передбаченої цим законом, забороняється. Треба зазначити, що законодавство не встановлює обмежень щодо формування нерухомого майна кредитних спілок, але забороняє при їх ліквідації розподіляти вартість нерухомого майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, а також залишок коштів резервного та додаткового капіталу між членами спілки пропорційно їх внесків.

Механізм стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних спілок і гарантування вкладів їх членів впроваджується шляхом створення законодавчих та інституціональних умов. Участь у системі гарантування вкладів членів для кредитних спілок, що здійснюють залучення таких вкладів, обов'язкова.

Організаційна інтеграція системи кредитної кооперації забезпечується формуванням потужних асоціацій кредитних спілок, діяльність яких сприятиме розробленню та запровадженню єдиних правил поведінки на ринку кооперативного кредитування, професійних і технологічних стандартів діяльності кредитних спілок.

У законодавстві повинна передбачатися можливість членства кредитних спілок у всеукраїнських асоціаціях як безпосередньо, так і через членство в місцевих асоціаціях, що входять до складу таких асоціацій. Одним із пріоритетних напрямів розвитку організаційної інтеграції є формування єдиної саморегулюючої організації кредитних спілок у формі всеукраїнської асоціації, якій можуть бути делеговані відповідні повноваження з боку Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг.

Висновки. Проблеми розвитку сучасної кредитної кооперації в Україні повинні отримати суттєву підтримку держави на законодавчому і виконавчому рівнях, враховуючи чисельність задіяного населення та світову вагу цього сегменту фінансового ринку в розвинутих ринкових державах світу.

Одним із засобів розв'язання проблеми розвитку системи кредитної кооперації в Україні є створення дворівневої системи. Перший рівень – кредитні спілки, що безпосередньо надають фінансові послуги споживачам – своїм членам. При цьому створюються належні законодавчі й інституціональні умови для здійснення ефективного кредитування, передусім у сільській місцевості та малих містах. Другий рівень – кооперативні банки й об'єднані кредитні спілки, що забезпечують для кредитних спілок можливість доступу до необхідних фінансових ресурсів як шляхом їх

перерозподілу у межах системи кредитної кооперації, так і залучення відповідних ресурсів із зовнішніх джерел.

При цьому на законодавчому рівні необхідно: визначити, що засновниками кооперативних банків, які утворюються за участю кредитних спілок та об'єднаних кредитних спілок, можуть бути тільки кредитні спілки; встановити можливість заснування кредитними спілками регіональних і міжрегіональних кооперативних банків; надати право створювати об'єднані кредитні спілки лише на базі членства в асоціаціях кредитних спілок.

Список використаних джерел

1. Брусовська К. І. Стан та особливості розвитку кредитних спілок України / К. І. Брусовська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2008. – № 7. – С. 90–95.
2. Бедринець М. Д. Кредитні спілки в системі фінансового забезпечення діяльності малого бізнесу / М. Д. Бедринець // Фінанси України. – 2001. – № 7. – С. 149–156.
3. Коцовська Р. Р. Кредитна спілка – ефективна кооперативна установа парабанківської системи / Р. Р. Коцовська // Регіональна економіка. – 2003. – № 2. – С. 154–159.
4. Манилич М. І. Кредитна спілка: банк чи каса взаємодопомоги? / М.І. Манилич, Є. О. Галушка // Фінанси України. – 2002. – № 6. – С. 95–99.
5. Ніколаєв Є. Б. Підвищення ролі не- банківських фінансово-кредитних установ / Є. Б. Ніколаєв // Фінанси України. – 2002. – № 12. – С. 107–114.

G.D. Anpilogova

PROBLEMS CU RRENCY FLUCTUATIONS

In the article the features of activity of credit unions are investigational in Ukraine, and also their role and place are exposed at the national financial market. In particular, the detailed analysis of the state of credit unions of Ukraine is conducted, attention is accented on the basic problems of activity of credit unions at the market of financial services of Ukraine.

The basic mechanisms of stabilizing and financial making healthy of credit unions of Ukraine are also offered due to legislative and institutional terms. The typical operations of credit unions and their comparison is made with the bank.

By analogy with bank classification operations of credit unions with regard to their specificity and limitations. On this basis may create performance of

the credit union, the inclusion of which to improve the quality of public reporting and informing the latter.

The credit union combines the features of social organization and institution. Non-governmental organizations, as opposed to commercial may have various territorial capacity, which is called the NGO status. These criteria can be established NGOs with local, nationwide or international status. Credit unions are formed and act local status.

This means that credit unions can spread its activities in one area (m. Kyiv) or one or more administrative districts, urban settlements. So do not be registered credit unions with national and international status. The right to operate a credit union has only after its legalization in the form of registration. From the date of its registration credit union acquires legal personality.

Each credit union should conclude its charter under the Law of Ukraine "On credit unions" Model Statute of the credit union. A typical charter is a recommendation, but the National Bank of Ukraine and its regional departments sometimes require credit unions to adopt statutes that exactly match the default. According to the Law of Ukraine "On Financial Services and State Regulation of Financial Services", the activity of credit unions to attract contributions (deposits) on deposit accounts and other activities subject to licensing. Because credit unions are members of the financial services market, the scopes of their financial services are also subject to state regulation and supervision.

These functions are assigned to a special central executive body - the State Commission for Regulation of Financial Services. The main directions of supervision of the Commission is to respect the credit unions established criteria and norms for asset quality and risk of operations, capital and solvency, quality management systems and management, observance of the rules of financial services.

This competent authority exercises oversight functions by inspecting credit unions validation of the information provided, the convening of an extraordinary meeting of the credit union to address important issues. This is the specificity of the legal status of credit unions.

Keywords: credit; credit union, credit cooperation, financial market